

НЕЛЛЯ НИЧКАЛО

Національна академія педагогічних наук України
м. Київ

ПРОФЕСОР ТАДЕУШ В. НОВАЦЬКИЙ – ТВОРЕЦЬ ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ (1913–2011)

„Czas potwierdził przewidywania Profesora
I nadał pedagogice pracy szczególną rangę społeczną.
W warunkach demokracji – skojarzonej z zasadami wolnorynkowymi – zagadnienia przygotowania do pracy, zmiany kwalifikacji, uczestnictwa na rynku pracy (i wiele innych) nabierają jeszcze większego niż dotąd znaczenia”¹.

Tadeusz Lewowicki

XX століття подарувало світу багатьох видатних педагогів. Серед них – Професор Тадеуш Вацлав Новацький, який увійшов в історію світової педагогічної думки як основоположник педагогіки праці. Обґрунтовані ним теорії і концепції мають важливе методологічне значення і є прогностичними.

Творча спадщина Нестора польської педагогіки, засновника педагогіки праці як субдисципліни педагогічної науки відома в усьому світі. І в цьому немає перебільшення. Педагогіка праці є науковим феноменом другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Її зародження, утвердження і розвиток становлять значний інтерес для наукознавства.

26 вересня 2011 р. перестало битися серце цієї Великої Людини. А 25 листопада 2013 р. виповнилася сота річниця від дня його народження. Напередодні в Університеті імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні відбулася наукова конференція, присвячена пам'яті Т.В. Новацького. Понад 200 вчених з різних університетів Польщі приїхали до Любліна, щоб взяти участь в історичній події – відкритті пам'ятної меморіальної плити Тадеушу Вацлаву Новацькому. **„Пам'ять і спадщина. Тадеуш В. Новацький. До 100-ліття від дня народження” (Pamięć i dziedzictwo. Tadeusz W. Nowacki. W 100-lecie urodzin)** – таку книгу (за редакцією Барбари Бараняк і Гжегожа Санецького) видано Університетом імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. Це особливо цінне документальне видання завершується

¹ Tadeusz Waclaw Nowacki Doktor Honoris Cause Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego. – Bydgoszcz: 2004. – s. 18.

багатою джерельною базою праць Професора, які Він залишив для нащадків.

27 квітня 2004 р. під час засідання Сенату Бидгощської академії імені Казимира Великого, присвяченого присвоєнню звання Доктора HONORIS CAUSA Тадеушу Вацлаву Новацькому, проф. звичайний, доктор хаб. Зигмунт Вятровський окреслив основні чотири етапи його наукової діяльності. Перший етап розпочався у 1937 р., коли після закінчення з відзнакою філософського відділу Ягеллонського університету в Кракові він здобував ступінь магістра філософії (захистив працю на тему «Розвиток суспільної свідомості дитини з робітничих верств у Лодзі»). Проф. Зигмунт Мислаковський, який керував тоді кафедрою загальної педагогіки в цьому відомому в Європі університеті, запросив його на посаду асистента кафедри².

Вивчення багатої науково-педагогічної спадщини Професора Т.В. Новацького, а також численних присвячених йому аналітичних праць опублікованих в різні часи (й особливо після 26 вересня 2011 року), спонукає до роздумів. По-перше, ще за життя він був визнаний засновником нової педагогічної субдисципліни – педагогіки праці й дістав визнання як видатний вчений. По-друге, його цілеспрямована інтелектуальна праця, неперервна освіта впродовж життя, інноваційні пошуки і наукова сміливість та прогностичне бачення зростання ролі праці в розвитку особистості та життєдіяльності суспільства є цінним наукознавчим джерелом. По-третє, вчений – патріот своєї Вітчизни, громадянська позиція якого є взірцем і для поляків, і для українців, і для словаків і чехів та інших народів.

Значну увагу Професор приділяв обґрунтуванню поняттєво-термінологічного апарату педагогіки праці. У 2000 р. у Варшаві видано „Nowy Słownik Pedagogiki Pracy” („Новий словник педагогіки праці”), автори якого – Тадеуш В. Новацький, Казиміра Корабійовська-Новацька, Барбара Бараняк. Широку палітру понять, пов’язаних з працею людини, педагогікою праці як субдисципліною педагогіки, Т.В. Новацький викладає в «Лексиконі педагогіки праці»³: 1900 понять, з них понад тисяча нових, зміст яких тісно пов’язаний з функціонуванням вільного ринку, гармонізацією права і норм з нормами Європейського Союзу, а також із змінами в технологіях і техніці. На нашу думку, це науково-довідкове видання дозволяє побачити історичні коріння цієї проблеми й простежити шляхи збагачення поняттєво-термінологічного апарату педагогіки праці. Зазначимо, що змісту понять, обґрунтованих Професором у «Лексиконі педагогіки праці», притаманні системність і міждисциплінарність.

² Tadeusz Waclaw Nowacki Doktor Honoris Cause Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego. Bydgoszcz 2004. – s. 9–10.

³ T.W. Nowacki. Leksykon pedagogiki pracy. Warszawa – Radom: WSP TWP – ITeE. 2004. – 342 s.

У 70-х роках минулого століття Професор обґрунтував теорію робітничих кваліфікацій, здійснив кваліфікацію професій, виокремив систему навчальних професій, розробив методика формування трудових дій. Значну увагу він приділяв дослідженню теоретичних засад виробничого навчання, опрацюванню методика професійного навчання, його організаційних форм. Ці та інші напрацювання Тадеуша Новацького систематизовано в третьому виданні його книги „Podstawy dydaktyki zawodowej” (PWN, WARSZAWA, 1977). У 1979 році в Москві у видавництві „Высшая школа” 15-тисячним накладом була видана ця монографічна праця вченого, присвячена проблемам дидактики професійної освіти.

Невтомну інноваційну діяльність й активність Професора підтверджує його щоденний цілеспрямований науковий пошук, результати якого втілювалися в монографіях, підручниках, збірниках наукових праць.

2004-й рік – нові наукові здобутки: професором видано „Podstawy dydaktyki pracy” („Основи дидактики праці”) у співавторстві з Уршулею Єрушко. Цю книгу випустило видавництво Вищої педагогічної школи Товариства поширення знань (GWP) у Варшаві. Монографія з дидактики праці – інноваційний науковий продукт, в якому враховано результати попередніх досліджень вченого, а також нові потреби ринку праці.

Професор переконливо стверджує: лише через працю людина пізнає світ, правдивість і ефективність розвитку якого підтверджується лише результатами й досягненнями людської діяльності. У фундаментальній науковій праці «Zawodoznawstwo» вчений простежує історію виникнення праці людини, її розвитку на різних історичних етапах, зародження професій, їх розширення, трансформацію й інтегрування з урахуванням соціально-економічних потреб⁴.

Вчений наголошує на важливості спрямування аналізу в контексті системи «людина – праця». На першому місці для нього – аналіз розвитку особистості, зв'язок процесів виховання, формування характеру, зв'язок людини і середовища. Цінною є рекомендація Т.В. Новацького щодо звернення до понять, які характеризують ставлення людини до праці, зокрема її мотивацію до праці, формування вмінь розв'язувати завдання, пов'язані з працею, професійним розвитком людини, професієзнавством, а також з біофізичними і моральними кваліфікаціями, конкретними професійними кваліфікаціями, професійними характеристиками. Професор зазначає, що назва педагогіка праці є узагальнюючою, інтегрованою й поєднує в собі такі напрями як промислова педагогіка, педагогіка закладу праці, господарська педагогіка, сільськогосподарська педагогіка.

«Праця рук вивела людину на її сучасну позицію в природі... Цей духовний світ побудований на досвіді і матеріальних здобутках рук, що

⁴ T.W. Nowacki. Zawodoznawstwo. Radom, ITeE. 2001, wydanie 2, – 301 s.

працюють» – ці слова належать Тадеушу Новацькому. Книга «*Tworząca ręka*»⁵ побачила світ у 2005 р. у Варшаві й видана українською мовою у 2007 р. у Львові. Професор доводить: рука, що творить, є основою цивілізаційного розвитку. Вона впливає на розумовий, інтелектуальний розвиток людини, її життєвий потенціал.

У 2008 р. побачила світ ще одна книга Тадеуша В. Новацького „*Людська праця. Аналіз поняття*”⁶, видана Інститутом технології експлуатації – Державним дослідницьким інститутом у Радомі. В ній висвітлено глибокі історико-філософські роздуми вченого світового рівня про працю людини. Вражають енциклопедизм її змісту, виражена й логічно обґрунтована структура. Зміст чотирьох розділів цього надзвичайно важливого наукового видання логічно взаємопов’язаний:

- 1) Праця серед інших напрямів діяльності.
- 2) Місце праці в системі цінностей сучасної людини.
- 3) Критичний аналіз поняття праці.
- 4) Контексти праці.

Зміст кожного із цих розділів органічно пронизаний роздумами філософа, педагога, психолога, організатора професійної освіти й громадського діяча. Безумовно, увагу читача привертає глибокий зміст, систематизований в цікавих авторських рисунках, схемах, які спонукають до об’єктивної оцінки сучасного стану цієї наукової галузі. Наприклад, рис. 1 „Зв’язки науки про працю з процесами праці та допоміжними дисциплінами”, джерелом якого стала схема Л. Маєра, вдосконалена Т.В. Новацьким. Як зазначає вчений, назва «суспільний процес праці» охоплює фахові роботи, кадрову політику, працю волонтерів і самообслуговування.

Ця таблиця побудована на основі міждисциплінарного підходу. Її зміст свідчить про історичне коріння науки про працю (*sensu largo*), про її могутнє дерево, що має гілки (філософія, соціологія, економіка, медицина, психологія, техніка, ергономіка та інші), а в його потужному стовбурі – екологія та праксеологія. У колі, що поєднує науку про працю (*sensu stricto*) і суспільний процес праці. Цілком закономірним є те, що в центрі цього багатоаспектного наукознавчого кола є професієзнавство (наука про професії), а також індивідуальна праця (в сільському господарстві), колективна праця (у промисловості) і сфера послуг. На думку Професора, успішній реалізації суспільного процесу праці в його різних організаційних формах сприяє творча діяльність інженера праці та педагога праці.

Логічне продовження глибокого філософсько-педагогічного змісту, що пронизує цю схему, ми знаходимо у фундаментальних опрацюваннях проф. звичайного Зигмунта Вятровського, зокрема: щодо місця педагогіки праці

⁵ Tadeusz W. Nowacki. *Tworząca ręka*. Studio Wydawnicze FAMILIA Warszawa, 2005. – 100 s.

⁶ Тадеуш В. Новацький. *Людська праця. Аналіз поняття*. Переклад з польської Юлії Родик. Наук. ред. українського видання Н. Ничкало. – Львів: Літопис, 2010. – 107 с.

серед педагогічних наук і наук про працю, професієзнавства, кваліфікацій і професійних компетенцій працівника, його неперервної освіти, підготовки педагогів праці⁷.

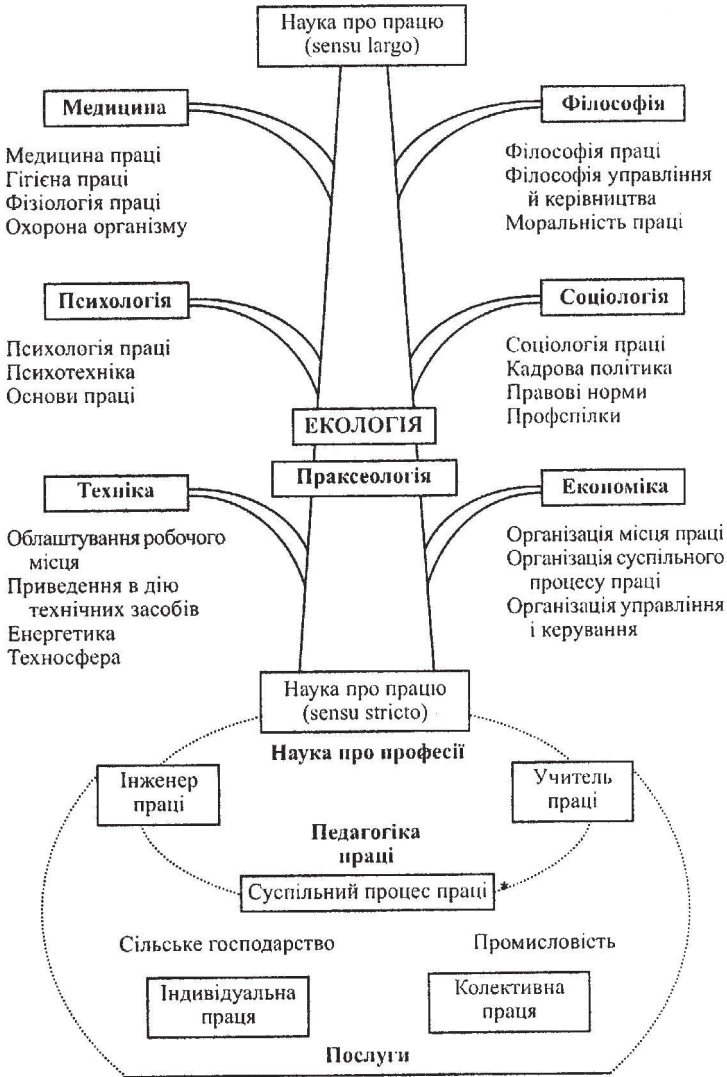


Рис. 1. Зв'язки науки про працю з процесами праці та допоміжними дисциплінами

Важливе філософсько-педагогічне значення мають положення, обґрунтовані Професором на основі глибокого вивчення й осмислення праць Папи Римського Яна Павла II. Він звертає особливу увагу на працю як неодмінну

⁷ Z. Wiatrowski. Podstawy pedagogiki pracy. Bydgoszcz 2005. Wydanie czwarte – zmienione. Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego. – 547 s.

супутницю життя людини в її щоденному зусиллі і як шлях до будівництва людського світу, принаймні у двох його вимірах: у розбудованій людиною техносфері й наукових дослідженнях.

Ян Павло II визнає працю однією з підвалин життєдіяльності людини, що базується на доробку наук, що вивчають людину. В енцикліці *«Laborem Exercens»* він згадує антропологію, палеонтологію, історію, соціологію та психологію, хоча зазначає, що є й інші науки, які вивчають людину. Не лише техніка і наукові досягнення є результатами праці. Процес праці спрямований на природу, змінює її та пристосовує до людських потреб, а також бере участь в утвердженні людства, яке стає більш людяним завдяки праці (*«Laborem Exercens»*, с. 31).

«Тільки людська праця має свою етичну цінність, яка прямо й безпосередньо залишається пов'язана з фактом, що той, хто її виконує, є особою, є свідомим і вільним, тобто суб'єктом самим по собі» (*«Laborem Exercens»*, с. 11). Ян Павло II вказує на різноманітні функції праці, які є основою її високої оцінки у людському житті та його якості. Деякі з них «стосуються зовнішніх результатів праці у вигляді технологій та наукового доробку, інші – її внутрішніх результатів, які виражаються у прагненнях особистості, у поверненні гідності людині, яка, повною мірою користуючись плодами суспільних зусиль, бере в ньому активну участь і у зв'язку з тим є гідною поваги»⁸.

Наголосимо також на науковій цінності положень Професора, викладених у статті «Тajemниця Яна Павла II» (*«Tajemnica Jana Pawła II»*)⁹. Розкриваючи у філософсько-духовному контексті tajemницю Папи Римського, він характеризує його як **Мудреця**, якому притаманна любов (перша, до Бога; друга – до людей; третя – до природи). Професор зазначав, що серез усіх людей земної кулі Святий Отець – Мудрець особливо любив молодь, малих дітей, людей, які живуть у матеріальних нестатках і мають високу духовність (хоча їх експлуатують і принижують). Він не випадково звертається до багатоаспектної діяльності Кароля Войтила – майбутнього Папи Римського в його молоді роки. Любов до праці й праця в любові стають фундаментальною засадою суспільства, яке працює гармонійно (*«Harmoniczne rąsaciące społeczeństwo»*)¹⁰. Вчений наголошує, що „поняття праці надзвичайно складне, воно охоплює певні явища в мові та суспільній свідомості, такі, як виробнича праця, громадська діяльність, духовна праця. Але поняття праці зустрічається і в багатьох інших контекстах. Наведемо приклади найбільш значущих: праця і здоров'я, загроза для здоров'я; праця і зусилля,

⁸ Тадеуш В. Новацький. Людська праця. Аналіз поняття / Переклад з польської Юлії Родик. Наук. ред. українського видання Н.Ничкало. – Львів: Літопис, 2010. – с. 84–87.

⁹ **SEMPER IN ALTUM. Zawsze wzwyż.** Red. Ks. Prof. Dr. hab. J. Zimny, Prof. Dr. hab. N. Nyczkało. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Stalowa Wola. 2010. – s. 487–490.

¹⁰ Там само – с. 490.

виснаження працею, знеохота; праця і свобода; праця і соціалізація; праця і соціальна стратифікація, розподіл праці; праця і культура (матеріальна, соціальна, духовна); праця і багатство; праця і мораль; праця і самореалізація; праця і цінності; праця і природа; праця і творчість; праця в буттєвому вимірі особи; праця в суспільстві; праця і вдосконалення. Багатство контекстів, які містять у собі поняття праці, впливає (водночас впливаючи на нього) зі зростання її різноплановості, з різноманіття самої праці, яке полягає у по черговій участі в процесі праці суспільних та індивідуальних цілей, різноманітності матеріалу праці”¹¹.

Отже, наука про працю має глибокий соціально-економічний фундамент, на основі якого здійснюється інтегрування знань з економіки, техніки, психології, педагогіки, соціології, філософії, медицини, ергономіки та інших галузей наукового знання. Професор нетрадиційно аналізує вплив праці на середовище, взаємозв’язок процесів людської праці в середовищі. Про енциклопедизм знань автора цієї книги свідчить його звернення до творчого доробку багатьох польських та зарубіжних вчених з проблем праці як вічної категорії.

Філософсько-педагогічні положення, обґрунтовані в цій книзі на основі міждисциплінарного підходу, можуть творчо використовуватися для продовження й започаткування нових досліджень з професійної педагогіки, психології і соціології праці, психопедагогіки праці, а також для оновлення змісту підготовки педагогів для сучасної професійної школи – викладачів загальноосвітніх і спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання. Це унікальне видання є корисним для викладачів і студентів вищих навчальних закладів різного профілю, державних чиновників, управлінців, народних депутатів Рад усіх рівнів, від яких залежить вирішення актуальних питань ринку праці, створення в Українській державі цивілізованих умов для людської праці, розвитку особистості людини в праці на всіх етапах її життєдіяльності, підготовки до праці молоді й неперервного професійного вдосконалення фахівців.

Для подальшого розвитку в Україні професійної освіти, її модернізації в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів важливе значення має вивчення зарубіжного досвіду підготовки виробничого персоналу, аналіз праць учених інших держав та результатів наукових досліджень в цій галузі. Вважаємо за доцільне підкреслити виняткову цінність праць видатних польських дослідників – професорів Тадеуша Новацького, Зигмунта Вятровського, Станіслава Качора – основоположників педагогіки праці як субдисципліни педагогіки.

¹¹ Тадеуш В. Новацький. Людська праця. Аналіз поняття (Переклад з польської Юлії Родик. Наук. ред. українського видання Н.Ничкало. – Львів: Літопис, 2010. – С. 161.

Кожному теоретичному положенню, обґрунтованому вченим, кожній видавничій позиції, задуманій ним і реалізованій завдяки його креативності та великій праці, можна було б присвятити спеціальні ціннісні аналізи. Підкреслимо, що це стосується і теорії професійних кваліфікацій, положення якої є актуальними в умовах ринкової економіки, на початку XXI століття.

Шанований нами Вчений, невтомний творець і борець за гуманістичні ідеали на всіх своїх нелегких життєвих шляхах мав багато чудових мрій, спрямованих на творення добра для рідної країни, для всієї освіти, а особливо професійної, для розвитку педагогічної науки, утвердження педагогіки праці як нової педагогічної субдисципліни. Одні мрії народжували багато інших, а омріяне ставало реальністю завдяки невтомній праці вченого, його творчим пошукам упродовж усього життя, постійному креативному самовдосконаленню, інноваційному і прогностичному баченню проблем, зовнішніх і внутрішніх причин їх виникнення та шляхів розв'язання.

Професор мріяв, щоб його книги були видані українською мовою, щоб їх читали і майбутні вчителі, і педагоги з досвідом, і науковці. Він і його учні – кандидати і доктори наук (хабілітовані), професори звичайні і надзвичайні щиро раділи виданню українською мовою книг „Tworząca Ręka” („Рука, що творить”, Львів: Літопис, 2007); „Praca Ludzka. Analiza pojęcia” („Людська праця. Аналіз поняття”. – Львів: Літопис, 2010).

Як відомо, остання прижиттєва книга Тадеуша Вацлава Новацького „Świat marzeń” („Світ мрій”) вийшла у світ у 2010 р. у видавництві Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні. Разом з академіком В. Андрущенком, ректором Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова в лютому 2011 р. ми пообіцяли Професору, що неодмінно видамо українською мовою цю його чудову працю. Наприкінці травня, напередодні IV українсько-польського форуму, що відбувся на базі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, я повідомила Професору, що незабаром ще одна його мрія здійсниться, оскільки на той час було завершено переклад польського видання на українську мову. Він сердечно дякував, щиро радів, а водночас по-дитячому скаржився на польських лікарів, які не дозволили йому разом з делегацією летіти до Борисполя, а потім машиною їхати до Черкас...

Як інтелігент найвищого гатунку, він відразу ж надіслав до НАПН України лист, в якому просив вибачення за те, що не може прибути на форум. Водночас він побажав IV форуму плідної роботи, цікавих дискусій, нових ідей і пропозицій для подальшого розвитку співпраці вчених-педагогів України і Польщі. А в серпні надійшов ще один лист: Професор дякував за надіслані йому програму IV форуму і збірник наукових праць „Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття” (Черкаси–Київ, 2011), в якому опубліковано його статтю „Znaczenie niszy poznawczej, języka

i doświadczenia w aktywności poznawczej człowieka”¹². Доречно згадати, що в цій останній статті, опублікованій в Україні за життя видатного вченого, обґрунтовано важливі методологічні положення щодо цінності діалогу для сучасної педагогіки, філософсько-теоретичних засад педагогіки діалогу та висновків з питань освітньої теорії і практики, в яких, зокрема, наголошено на винятковій важливості „проведення діалогу через виховання з **іншими людьми** та їхніми ділами, тобто із **світом гуманістичних цінностей**”.

Професор завжди був і залишається високим взірцем у ставленні до своїх вчителів. Наведемо лише окремі приклади. У 1999 р. виходить у світ його унікальна наукова праця¹³ «У пошуках основ педагогіки. Зигмунт Мислаковський (1890–1971)», присвячена видатному польському педагогу Зигмунту Мислаковському. Талановитий учень з пошаною і любов’ю пише про свого Вчителя, під керівництвом якого він написав магістерську працю з філософії, а потім зростає як вчений в його науковій школі.

З великим пошануванням до високого імені свого Вчителя, з любов’ю до нього і щирою людською вдячністю Тадеуш Новацький впорядковує його спадщину, вишукує афоризми в його працях (про людину, про учня, про вчителя, учня і школу, про суспільство, про суспільство, науку і культуру). Він здійснює науковий аналіз науково-педагогічної спадщини Зигмунта Мислаковського, століття від дня народження якого було в 1990 році...

„W każdym człowieku jest element wielkości i z każdego człowieka można go wyzwolić” („У кожної людини є елемент великості і в кожній людині можна його виявити”) – такий афоризм обрав Тадеуш Вацлав Новацький до книги, присвяченої своєму Вчителю. На нашу думку, ця книга – високий морально-етичний взірець для багатьох науковців, які на життєвій ниві мали багатьох прекрасних вчителів і, на жаль, не все зробили для вшанування пам’яті про них.

Спілкуючись з цією та іншими книгами, бо це справді живе спілкування, відчуваєш не тільки душу автора, а й тепло його серця, його талановитих рук. Тут поєдналися і мудре слово, і об’єктивні наукові оцінки, і високий професіоналізм, відданість педагогічній праці, й філософське бачення оточуючого світу та естетична культура вченого. Цікаві фотографії різних часів, спогади колег та учнів, поетичні рядки, афоризми, репродукції картин відтворюють постаті відомих польських педагогів у багатьох вимірах.

Отже, завдяки активній позиції і творчості Тадеуша В.Новацького наші сучасники в Польщі, Україні та інших державах мають змогу ознайомитися

¹² T.W. Nowacki. Znaczenie niszy poznawczej, języka i doświadczenia w aktywności poznawczej człowieka // Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку XXI століття: зб. наук. праць. – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2011. – с. 175–183.

¹³ W poszukiwaniu podstaw pedagogiki. Zygmunt Myślakowski (1890–1971). Praca zbiorowa pod redakcją naukową Tadeusza W. Nowackiego / Instytut Badań Edukacyjnych oraz Studio Wydawnicze FAMILIA. – Warszawa, 1999. – 342 s.

з великою науково-педагогічною спадщиною польських вчених, з традиціями польського народу.

Творчий доробок Професора неможливо схарактеризувати в одній статті. Адже це понад 40 авторських монографій та інших наукових видань, серед них – й ті, що видані за кордоном; понад 130 книг за його редакцією у видавничій серії „Бібліотека педагогіки праці”; понад 800 наукових статей у збірниках наукових праць, матеріалах багатьох конференцій, а також науково-методичних посібників і рекомендацій. До найбільш вагомих здобутків Професора польські вчені З. Вятровський і Ф. Шльосек відносять:

- плідне керівництво Інститутом професійної освіти у Варшаві та Загальнопольським методологічним семінаром з проблем педагогіки праці;
- діяльність, спрямована на розвиток наукової школи і підготовку наукових кадрів з цього напрямку;
- наукове редагування журналу „Pedagogika Pracy” („Педагогіка праці”) та багатьох інших загальнопольських наукових видань;
- розвиток широких наукових контактів на загальнопольському і міжнародному рівнях¹⁴.

На нашу думку, заслуговує високої наукової й етичної оцінки багатолітня діяльність Комітету педагогічних наук Польської академії наук, спрямована на підтримку основоположних ідей педагогіки праці та їх творчий розвиток у наукових дослідженнях, підготовці педагогів праці у вищих професійних школах та університетах, реалізації міжнародних проектів з проблем професійного навчання, перенавчання і підвищення кваліфікації безробітних. Професори звичайні Тадеуш Левовицький, Стефан Квятковський – попередні Голови Комітету педагогічних наук Польської академії наук й нинішній його Голова – проф. звичайний Богуслав Сліверський завжди підтримували й нині підтримують Секцію педагогів праці, яка дуже багато зробила для становлення і розвитку цієї галузі наукового знання. Наголосимо також на винятково важливій ролі цілеспрямованої діяльності Загальнопольського дослідницького семінару, засновником і незмінним керівником якого є Франтішек Шльосек, проф., доктор хабілітований, директор Інституту педагогіки Академії спеціальної педагогіки імені М. Гжегожевської, іноземний член НАПН України, Голова наукового товариства «Польща-Україна». У збірниках наукових праць «Badanie-Dojrzewanie-Rozwój (na drodze do doktoratu)» за ред. Ф. Шльосека опубліковано методологічні статті Т.В. Новацького, а також результати багатьох досліджень з проблем педагогіки праці, професійної освіти та педевтології. Як відомо, про життя і науково – педагогічну діяльність Професора писали у своїх публікаціях вчені – наші сучасники, серед яких: Б. Бараняк, Х. Беднарчик, І. Вільш, З. Волк,

¹⁴ Тадеуш Вацлав Новацький. Доктор HONORIS CAUSA Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / За ред. В.П. Андрущенко, Н.Г. Ничкало – К.: 2005. – С. 14.

З. Вятровський, Р. Герлях, К. Денек, У. Єрушка, С. Качор, С. Квятковський, Є. Куніковський, Т. Левовицький, А. Радзієвіч-Вінніцкі, В. Фурман, М. Шиманський, Ф. Шльосек і багато інших. Безумовно унікальний творчий доробок Професора потребує методологічного осмислення й подальшого розвитку. Зміст збірника наукових праць „*Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności*” („Педагогіка праці – традиція і виклики сучасності”) за науковою редакцією С.М. Квятковського, присвячено сорокаріччю педагогіки праці, – один із важливих кроків на шляху до сучасної педагогіки праці в умовах інноваційної економіки¹⁵.

В Україні Професор Тадеуш Вацлав Новацький і добре знаний, і визнаний, і пошанований. У 2004 р. у Києві у видавництві АртЕк вийшло в світ енциклопедичне видання „Профтехосвіта України: ХХ століття”¹⁶. У розділі „Персоналії” вміщено статтю, присвячену видатному польському вченому Тадеушу Вацлаву Новацькому. І це – не випадково. Адже нова галузь педагогічного знання – педагогіка праці – результат багатолітньої діяльності творчого тандему талановитих вчених-педагогів, яких щиро шанують і в Польщі і в Україні – професорів звичайних Т.В. Новацького, З. Вятровського, С. Качора.

Бог наділив Тадеуша Новацького велетенською магічною силою любові й оптимізму, яка притягувала до нього інших людей. Не можу згадати жодної ситуації, щоб під час Загальнопольського методологічного семінару чи різних конференцій Професор був наодинці. Завжди навколо нього юрилися і молоді педагоги, які лише починали свої дослідження, і вже зрілі вчені – професори, доктори хабілітовані, які вже видали не одну працю і творчо розвивали свої наукові школи, а слово Т.В. Новацького завжди було їм порадою і допомогою.

Науково-педагогічна спадщина Професора Тадеуша Вацлава Новацького є результатом його велетенської повсякденної інтелектуальної праці, глибоких роздумів про долю рідної Вітчизни, про виховання молодого покоління, яке продовжувало прекрасні традиції польського народу, а також про підготовку вчителів нової генерації, педагогів професійної школи, які б на високому науково-методичному й дидактичному рівнях готували юнаків та дівчат до самостійної трудової діяльності.

Видатний вчений мав багато друзів, колег, знайомих у різних країнах світу. Та в його серці була особлива любов, повага і шана до України. Він побував в Україні ще в часи Другої світової війни. Добре знав історію, культуру, мистецтво, освіту і педагогічну науку України. Він неодноразово ви-

¹⁵ *Pedagogika pracy – tradycja i wyzwania współczesności* pod red. prof. dr. hab. Stefana M. Kwiatkowskiego. Radom – Warszawa – Bydgoszcz. 2012. – s. 335–337.

¹⁶ Профтехосвіта України: ХХ століття: Енциклопедичне видання / За ред. Ничкало Н.Г. – К.: Видавництво «АртЕк», 2004. – С. 697.

ступав на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і методологічних семінарах у Києві і Львові.

З великою радістю і щирою вдячністю Професор Тадеуш Новацький приймав кожен українську нагороду: медаль «За наукові досягнення» та медаль «К.Д. Ушинський». Присвоєння високого звання Почесного доктора (HONORIS CAUSA) Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (24 листопада 2004 р.)¹⁷ стало особливо хвилюючою і радісною подією в житті вченого. Ріка життя видатного науковця плинула стрімко і невпинно. Вона була світлою і чистою, несла добро рідній Польщі, іншим державам і з-поміж них – Україні. Хоча життєві шляхи Професора були нелегкими, сповненими ідеологічних гонінь, принижень, прагнення правлячих кіл усунути з провідних наукових позицій цього Великого Поляка, патріота своєї Вітчизни і мудрого стратега в науці. Та він ні перед ким не схиляв голову. Завжди залишався незламним, сильним, чесним і незрадливим.

Ім'я Професора Тадеуша Вацлава Новацького залишиться в пам'яті тих, хто його знав, хто в нього вчився, і назавжди залишиться в педагогічній науці. Такі імена живуть вічно.

Нелля Ничкало

ПРОФЕСОР ТАДЕУШ ВАЦЛАВ НОВАЦЬКИЙ – ТВОРЕЦЬ ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ (1913–2011)

Резюме

Висвітлюються основні етапи науково-педагогічної діяльності професора Тадеуша Вацлава Новацького. Аналізуються методологічні положення педагогіки праці як наукової субдисципліни, основоположником якої є цей видатний польський вчений. Наголошується на цінності поняттєво-термінологічного апарату педагогіки праці, розробленого на основі міждисциплінарного підходу, а також на прогностичному значенні філософсько-педагогічних ідей Вченого в умовах динамічного розвитку інформаційно-технологічного суспільства.

Ключові слова: Тадеуш Вацлав Новацький, педагогічна наука, педагогіка праці, система «людина – праця», професієзнавство, дидактика професійної освіти, ринок праці.

¹⁷ Тадеуш Вацлав Новацький. Доктор HONORIS CAUSA Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / За ред. В.П. Андрущенко, Н.Г. Ничкало – К.: 2005. – 7 с.

Nella Nyczkało

**PROFESOR TADEUSZ W. NOWACKI (1913–2011)
– TWÓRCA PEDAGOGIKI PRACY**

Streszczenie

W artykule przedstawione są podstawowe etapy naukowej i pedagogicznej pracy profesora Tadeusza Waclawa Nowackiego. Przeanalizowane zostały założenia metodologiczne pedagogiki pracy jako subdyscypliny naukowej, której twórcą jest ten wybitny polski uczony. Nacisk kładzie się na wartość pojęciowego oraz terminologicznego aparatu pedagogiki pracy, opracowanego na podstawie podejścia interdyscyplinarnego, a także na prognostyczne znaczenie filozoficzno-pedagogicznych idei uczonego w warunkach dynamicznego rozwoju społeczeństwa informacyjno-technologicznego.

Słowa kluczowe: Tadeusz Waclaw Nowacki, nauka pedagogiczna, edukacja pracy, system «człowiek – praca», zawodoznawstwo, dydaktyka oświaty zawodowej, rynek pracy.

Nellya Nychkalo

**PROFESSOR TADEUSZ VACLAV NOVATSKYY –
CREATOR OF LABOUR PEDAGOGY (1913–2011)**

Summary

The main stages of scientific and pedagogical work of Professor Tadeusz Vaclav Novatskyy have been highlighted. The methodological principles of labour pedagogy as scientific sub-discipline, the founder of which is this famous Polish scientist are analyzing. The value of conceptual terminology of labour pedagogy developed from an interdisciplinary approach, as well as the prognostic significance of philosophical and pedagogical ideas of the Scientist in a dynamic development of information and technology Society is emphasizing.

Keywords: Tadeusz Vaclav Novatskyy, pedagogical science, labour pedagogy, the system «man – labour», professiology, didactics of professional education, labor market.